

Манойленко О. В., Лісіна В. Ю.

МЕТОДИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

У статті проведено дослідження теоретичних підходів до формування методів фінансового регулювання корпоративного сектору економіки, визначено їх склад та пріоритети застосування. Виділено основні етапи їх формування, що включають визначення мети, факторів впливу, виділення критеріїв та обмежень, які дозволяють розробляти заходи державного фінансового регулювання. Запропоновано типологізацію організаційно-фінансового складу важелів державної фінансової політики, серед яких виділено головні групи: ті, що підтримують режим функціонування, стабілізаційні та трансформаційні (спрямовані на зміну форми організації або устрою корпоративного сектору та/або режиму його функціонування), які у свою чергу поділяються на два класи: фінансово-економічні та організаційно-інституційні.

Ключові слова: методи державного фінансового регулювання, корпоративний сектор економіки, державна фінансова політика, важелі фінансової регуляторної політики держави

Рис.: 1. *Бібл.:* 11.

Манойленко Олександр Володимирович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри, кафедра економічного аналізу та обліку, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (вул. Фрунзе, 21, Харків, 61002, Україна)

Email: aleksvman@gmail.com

Лісіна Вікторія Юрївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент, кафедра економічного аналізу та обліку, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (вул. Фрунзе, 21, Харків, 61002, Україна)

Email: lisina.viktoria@gmail.com

УДК 347.73

Манойленко А. В., Лисина В. Ю.

МЕТОДЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО ФИНАНСОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ

В статье проведено исследование теоретических подходов к формированию методов финансового регулирования корпоративного сектора экономики, определены их состав и приоритеты применения. Выделены основные этапы их формирования, включающие определение цели, факторов влияния, критериев и ограничений, которые позволяют разрабатывать инструменты государственного финансового регулирования. Предложена типологизация организационно-финансового состава инструментов государственной финансовой политики, среди которых выделены основные группы: поддерживающие режим функционирования, стабилизирующие и трансформационные (направленные на изменение формы организации или устройства корпоративного сектора и/или режима его функционирования), которые в свою очередь подразделяются на два класса: финансово-экономические и институциональные.

Ключевые слова: методы государственного финансового регулирования, корпоративный сектор экономики, государственная финансовая политика, инструменты финансовой регуляторной политики государства

Рис.: 1. *Библ.:* 11.

Манойленко Александр Владимирович – доктор экономических наук, профессор, заведующий кафедрой, кафедра экономического анализа и учета, Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт» (ул. Фрунзе, 21, Харьков, 61002, Украина)

Email: aleksvman@gmail.com

Лисина Виктория Юрьевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент, кафедра экономического анализа и учета, Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт» (ул. Фрунзе, 21, Харьков, 61002, Украина)

Email: lisina.viktoria@gmail.com

UDC 347.73

Manoylenko O. V., Lisina V. Yu.

METHODS OF STATE FINANCIAL REGULATION OF THE CORPORATE SECTOR OF ECONOMY

The article conducts the study of theoretical approaches to formation of methods of financial regulation of the corporate sector of economy and identifies their composition and priorities of application. It marks out main stages of their formation, which include identification of: goals, factors of influence, criteria and restrictions that allow development of instruments of state financial regulation. It offers typologisation of the organisational and financial composition of instruments of state financial policy, among which there are main groups: supporting the functioning mode, stabilising and transformational (directed at changing the form of organisation or structure of the corporate sector and/or mode of its functioning), which, in their turn, are divided into two classes: financial-economic and institutional.

Key words: methods of state financial regulation, corporate sector of economy, state financial policy, instruments of the state financial regulatory policy

Рис.: 1. *Bibl.:* 11.

Manoylenko Oleksandr V. – Doctor of Science (Economics), Professor, Head of the Department, Department of Economic Analysis and Accounting, National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute» (vul. Frunze, 21, Kharkiv, 61002, Ukraine)

Email: aleksvman@gmail.com

Lisina Viktoriya Yu. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor, Department of Economic Analysis and Accounting, National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute» (vul. Frunze, 21, Kharkiv, 61002, Ukraine)

Email: lisina.viktoria@gmail.com

Постановка проблеми. Ретроспективний аналіз розвитку економіки України приводить до висновку, що сьогоднішній його етап передбачає запровадження нових фінансових методів регулювання корпоративного сектору (який займає домінуюче положення у національній економіці та є структурно-неоднорідним), які повинні бути спрямовані на перехід національного господарства на інноваційний шлях розвитку. Існуючий потенціал розвитку, який базувався, головним чином, на використанні ресурсної бази та активах, що залишились в спадщину від колишнього СРСР, практично вичерпав себе. Таким чином, запуск нового циклу ділової активності передбачає не тільки модернізацію виробничого потенціалу реального сектору економіки, але й запровадження нової економічної політики, що передбачає реконструкцію фінансової системи та методів державного фінансового регулювання, що сьогодні полягають у базисі будь-яких структурних перетворень.

Корпоративний сектор економіки України є доволі неоднорідним як з точки зору масштабів діяльності соціально-економічних систем, так і форм їх організації. Це потребує диференційованого підходу до вибору методів фінансового регулювання певних його секторів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Методам державного регулювання економічних процесів присвячена значна кількість досліджень, які знайшли своє відображення у працях зарубіжних та вітчизняних науковців, серед них необхідно виділити М. Артуса, Р. Бернарда, П. Баренбойма, Б. Борна, С. Васильєва, А. Захарова, В. Мельнікова, Я. Міркіна, А. Рота. та ін. [1–11]. Але методи фінансового регулювання корпоративного сектору економіки в економіках транзитивного типу та інноваційної парадигми її розвитку, особливості їх розробки, пріоритети використання та взаємозв'язок фінансового та корпоративного сектору економіки не знайшли свого відображення.

Ціль дослідження полягає у дослідженні теоретичного підґрунтя розробки методів фінансового регулювання корпоративного сектору економіки, визначення їх компонентного складу та пріоритетів застосування.

Викладення основного матеріалу дослідження. За своєю суттю фінансове регулювання – це вплив на економічні процеси, спрямоване на запобігання можливих або усунення наявних диспропорцій, забезпечення розвитку передових технологій і соціальної стабільності шляхом концентрації фінансових ресурсів в одних сегментах ринку та обмеження зростання обсягу фінансових ресурсів в інших [3; 6; 8]. За своїм змістом та суттю методи фінансового регулювання є ключовим елементом в забезпеченні ефективності функціонування механізму державного управління розвитком національної економіки.

Сутність «управлінського механізму» розуміється як сукупність економічних структур, інструментів, форм і методів комплексного впливу на певний об'єкт управління, або їх сукупність, за допомогою якої здійснюються ув'язка і узгодження інтересів зацікавлених сторін, забезпечується ефективне функціонування та розвиток об'єкта управління [5–7; 11]. Це поняття охоплює всю сукупність цілей та методів діяльності всіх елементів структурного устрою, сутність

якого визначається цільовим призначенням певної ланки національного господарства, її фінансово-економічним станом та композиційним положенням її складових елементів, їх цільовими функціями, характером впливу і взаємодії в процесі реалізації функцій системи з урахуванням її специфіки.

З визначених позицій, фінансове регулювання є найбільш істотною частиною економічної політики держави, що забезпечує цілеспрямований вплив на зміну внутрішніх та зовнішніх факторів, що визначають стійкість та стимулюють або сповільняють розвиток об'єкта управління (корпоративного сектору) шляхом використання специфічних методів управління з урахуванням обмеженості ресурсів. Причому методи фінансового регулювання можуть переслідувати як короткострокові, так і довгострокові цілі, що пов'язане з поточним станом національної економіки, впливом внутрішніх та зовнішніх факторів різної сили та часу дії, спроможністю держави мобілізувати необхідні фінансові джерела.

Це положення доводить необхідність формування цільових заходів фінансового регулювання та розробку комплексів превентивних дій на типологічно однорідній структурі, їх угруповання та певні суб'єкти господарювання у разі зміни їх істотного положення в системі національного господарства (що можуть мати короткостроковий та довгостроковий характер), що й визначає сутність методів фінансового регулювання.

Методи фінансового регулювання будуть ефективними лише в тому випадку, коли вони реалізують мету, яка формується на основі узгодження інтересів суб'єкта регулювання та цілей розвитку об'єктів, що визначається поточним станом перебігу економічного циклу та стає у підґрунті визначення можливості досягнення збалансованого стану корпоративного сектору й забезпечення його розвитку. Внаслідок цього, методи фінансового регулювання передбачають узгодження інтересів зацікавлених сторін, збалансування внутрішніх і зовнішніх чинників функціонування, спрямованих на зміну стану взаємодії у відповідності до визначених факторів та достатності ресурсів.

Таким чином, розробка методів фінансового регулювання повинна урахувати вплив факторів внутрішнього і зовнішнього середовища та визначення динаміки поточного стану національної економіки в межах перебігу економічного циклу й передбачає низку етапів:

1. Визначення мети фінансового регулювання, спрямованої на забезпечення динамічної стійкості та інноваційного розвитку суб'єктів господарювання корпоративного сектору. Цілі фінансового управління повинні бути узгоджені з існуючою структурою корпоративного сектору та ступенем розвитку національної фінансової системи.
2. Формування критеріїв. Методи фінансового регулювання повинні бути спрямовані на забезпечення інноваційного розвитку національної економіки з урахуванням поточного періоду її ділового циклу, впливом зовнішніх факторів та станом фінансової системи. Це зумовлює необхідність формування ме-

тодів діагностики, що передбачає постійний моніторинг за фінансово-економічним станом суб'єктів господарювання корпоративного сектору з метою визначення цільових заходів.

3. Визначення факторів. Регуляторні впливи повинні здійснюватись з урахуванням ієрархії побудови фінансової системи.
4. Формування заходів фінансового регулювання, що відображають методи та повинні орієнтуватися на забезпечення збалансованого інноваційного розвитку національної економіки.
5. Виділення обмежень інституційного, фінансово-економічного та організаційного характеру, що стають у підґрунті оцінки можливості досягнення визначених цілей.

Зважаючи на той суттєвий факт, що цілі фінансового регулювання повинні бути узгоджені з поточним станом національної економіки та з визначеною траєкторією її розвитку, необхідно зазначити, що впливи на систему можуть мати підтримуючий, стабілізаційний та трансформаційний характер.

Причому характер впливу залежить від природи фактора і його сприйнятливості до тих чи інших методів впливу та наявності ресурсів. В умовах обмеження ресурсів постає завдання визначення пріоритетності цілей регулювання.

Підтримуючий характер фінансового регулювання не передбачає зміну структури корпоративного сектору та напрямів його розвитку, а скоріш спрямований на реінтеграцію основних її складових елементів у поточному стані.

Стабілізаційні заходи пов'язані з вимушеним корегуванням основних циклів ділової активності суб'єктів господарювання корпоративного сектору та зумовлюються імпульсним характером негативних впливів, що передбачає відновлення їх стійкості у первісних економічних та організаційних координатах.

В умовах негативного перебігу факторів зовнішнього середовища стабілізація суб'єктів господарювання корпоративного сектору економіки досягається за допомогою методів фінансового регулювання через забезпечення фінансової стійкості та ліквідності фінансової системи та її структурної цілісності.

Таким чином, обрання стабілізаційних або підтримуючих впливів можливо лише за умов наявності значних внутрішніх резервів або можливості їх залучення із зовнішнього середовища, в іншому разі необхідна зміна форми побудови та структури корпоративного сектору.

Підтримуючі та стабілізаційні регуляторні впливи передбачають реакційний характер впливу на фінансову систему та корпоративний сектор, з іншого боку, характер та інструментарій впливу повинні бути розроблені завчасно, що передбачає їх випереджувальний характер планування.

Вони слугують компенсаторними механізмами фінансового регулювання та не призначені для реалізації пріоритетних напрямків економічної політики держави, спрямованої на інноваційний розвиток національної економіки.

Навпаки, трансформаційні впливи реалізують антиципативний підхід до фінансового регулювання та передбачають завчасну реконструкцію фінансової системи та корпоративного сектору з метою забезпечення її адаптації у відповідь на прогнозовані впливи внутрішнього та зовнішнього середовищ та зміну цілей економічної політики держави.

Організаційно-фінансовий склад важелів державної фінансової політики наведений на рис. 1.

Отже, методи фінансового регулювання передбачають збалансованість багатьох параметрів та їх змін, що характеризують динаміку поведінки певних структурних елементів фінансової системи та корпоративного сектору економіки, які забезпечують реалізацію цілей економічної політики держави.

Це приводить до висновку, що заходи з реструктуризації та реорганізації корпоративного сектору в умовах високої невизначеності факторів зовнішнього середовища слугують основою для впровадження підтримуючого та стабілізаційного компонентів механізму фінансового управління.

Як наслідок, у випадку неможливості отримання достатніх ресурсів для реалізації змін у відповідності до поставлених цілей, необхідно провести зміну методів регулювання, а у разі неможливості – потрібно нове узгодження цільових настанов реформування.

Слід зазначити, що фінансове регулювання не закінчується при досягненні поставлених цілей, його дія повинна відбуватися циклічно, відповідно до змін стану національної економіки, підтримувати закономірний інноваційний розвиток фінансового та реального секторів економіки.

З цих позицій фінансове регулювання повинно бути спрямоване на постійну трансформацію конфігурації фінансової систем та структури корпоративного сектору. З цієї точки зору, здатність певних складових фінансового та корпоративного секторів відтворювати та ефективно використовувати ресурси стає одним із головних факторів регулювання.

Забезпечення інноваційного розвитку економіки України, в умовах обмеженості ресурсної бази, передбачає сполучення державного та корпоративного фінансування, як внутрішнього, так і зовнішнього характеру походження. З точки зору надання державної фінансової підтримки інноваційної активності суб'єктів господарювання, можна її розподілити на два основні види: не змінює структуру власників корпоративних прав, відбувається просте зростання кредиторської заборгованості або його фіксація; впливає на зміну структури установчого капіталу (відбувається розширення складу власників), що відбувається на зміні цілеспрямованості суб'єкта господарювання та автоматично її змінює.

Проаналізуємо спочатку основні теоретичні передумови можливості залучення державного фінансування. У разі, якщо внутрішні фінансові ресурси корпоративних систем недостатньо для забезпечення інноваційної активності та обмеженості залучення приватного капіталу, державні фінансові ресурси можуть формуватися з де-

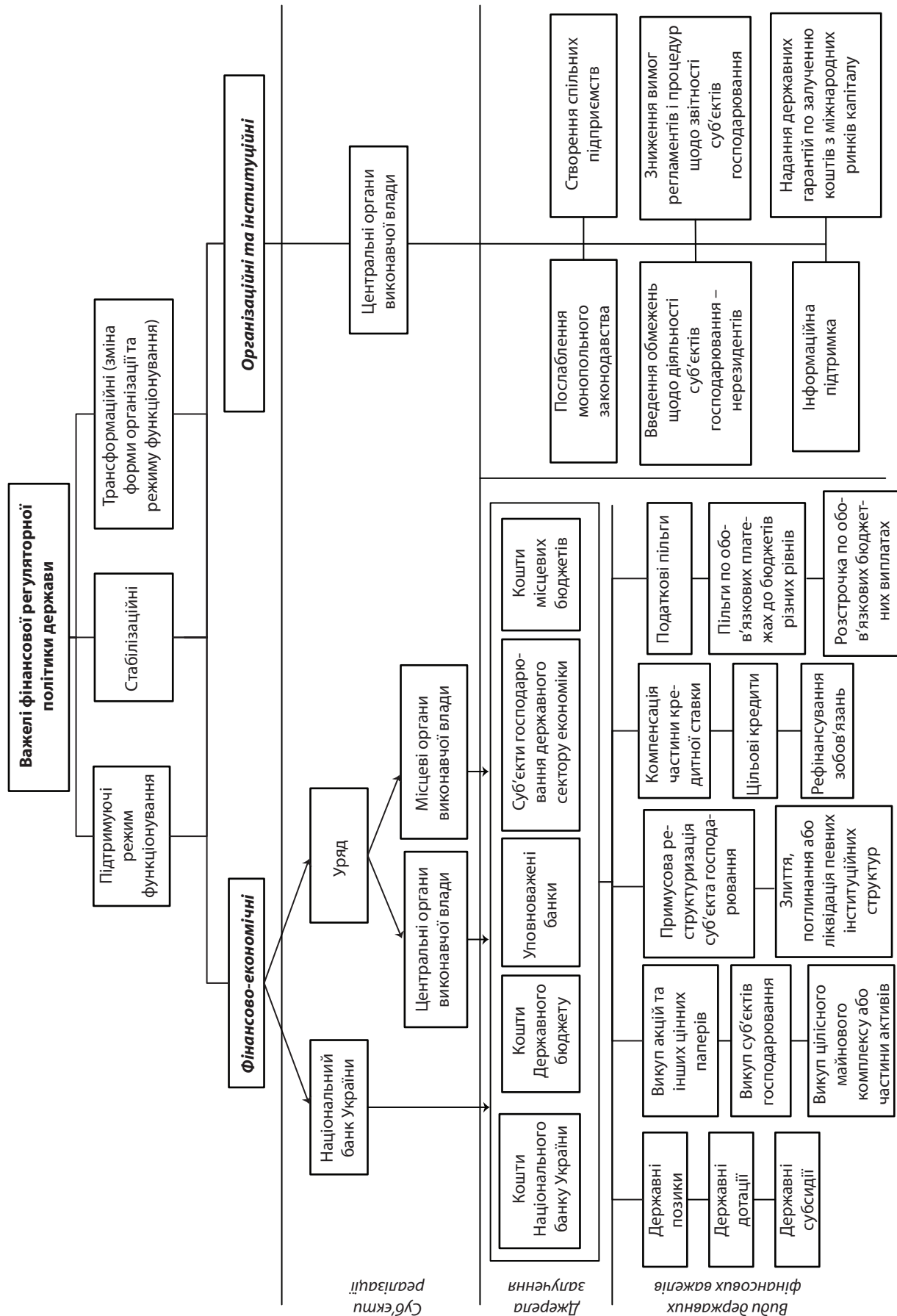

Рис. 1. Основні важелі фінансової регуляторної політики держави

кількох основних джерел: загальнодержавного бюджету, місцевих бюджетів, коштів Національного банку України та використовуватися ресурси суб'єктів господарювання державного сектору економіки.

Причому пряме бюджетне (централізоване) може здійснюватися на принципах зворотності (бюджетні позики) і безповоротності (субсидії, дотації, беззворотні кредити, повний або частковий викуп державою акцій та/або активів суб'єктів господарювання) [2–4; 8–10]. Таким чином, централізована державна підтримка – це фінансові відносини між НБУ, центральними і місцевими органами виконавчої влади з питань надання підтримки корпоративним структурам, на основі їх цільової спрямованості та забезпечення ефективності витрачання. Децентралізована підтримка – це відносини між фінансово-кредитними установами (які реалізують державні цільові програми) на отримання фінансових ресурсів для здійснення інноваційних проектів.

Залежно від економічної політики держави можливе використання фінансової підтримки фіскального характеру у вигляді: податкового кредитування, надання цільових податкових пільг, які безпосередньо виконують інноваційні проекти, а також шляхом фіскальних поступок основним кредиторам з метою активізації їх участі в інноваційних процесах.

Державне фінансування інноваційних проектів суб'єктам господарювання комерційного сектору має передбачати низку критеріїв щодо її надання:

- обов'язкову трансформацію державних фінансових коштів у корпоративні права, у разі відсутності результатів інноваційних проектів або повернення позики в установлений термін;
- введення зовнішнього управління (державного) в разі неповернення бюджетних позик суб'єктом господарювання;
- участь держави в оперативному управлінні суб'єкта господарювання;
- формування спеціалізованого державного фонду за рахунок сек'юритизації або капіталізації коштів, спрямованих як державне інноваційне фінансування.

Ще одним методом державного фінансового регулювання інноваційної активності, що не знайшов свого розповсюдження в Україні, є створення державно-приватних партнерств. Необхідно зазначити, що його застосування слугує не тільки засобом фінансового регулювання у широкому сенсі визначення цього поняття, а й стимулює більш ефективне використання потенціалу підприємств державного сектору економіки та надає додаткові можливості розвитку приватному, за рахунок розширення масштабів діяльності у революційний спосіб без необхідності здійснення значних капітальних вкладень.

Необхідно зазначити, що при цьому приватний і державний корпоративний сектор ставлять декілька відмінні цілі. Головною метою приватного корпоративного сектору економіки є отримання прибутку, причому з точки зору його максимізації. Рівень рентабельності у багатьох галузях

української економіки все ще значно вище європейського, тому корпоративні системи, перш за все, зацікавлені в інвестуванні проектів з низькими строками окупності та проведенні заходів, спрямованих на підвищення операційної ефективності. У зв'язку з цим, треба відмітити той суттєвий факт, що горизонти планування національних корпорацій обмежені у перспективі на 2–5 років, це зумовлюється, крім того, і високою ентропією соціально-економічного середовища їх функціонування. У державному секторі спрямованість пріоритетів дещо інша, серед цілей, що ставляться до корпорацій державного сектору належать: енергетична, екологічна, соціальна, національна безпека держави, тобто більш значний акцент ставиться на цілях, не пов'язаних з отриманням прибутку. Тому об'єднання зусиль приватного капіталу та держави є одним із ефективних методів фінансового регулювання, спрямованого на інноваційний розвиток національного господарства. Він дозволяє більш повно використовувати фінансовий потенціал, як корпоративного, так і державного секторів економіки.

Необхідно зазначити, що реалізація державно-приватного партнерства також є засобом, що слугує скороченню та забезпеченню асинхронності інноваційно-інвестиційних та операційних циклів у функціонуванні корпоративних систем (це відбувається за рахунок зниження фінансового навантаження суб'єкта господарювання при розширенні його діяльності та модернізації існуючого потенціалу), що дозволяє зменшувати потреби у розширенні фінансових джерел та, відповідно, надає додаткові конкурентні переваги.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Дослідження теоретичного базису формування методів фінансового регулювання в умовах реалізації інноваційної парадигми економічного розвитку приводить до висновку, що їх розробка передбачає ряд етапів: визначення цілей, критеріїв, факторів, заходів, обмежень як інституційного характеру, так і зважаючи на поточний стан розвитку фінансової системи та корпоративного сектору національної економіки й впливу зовнішнього середовища, зважаючи на експортоорієнтовний її характер. В Україні сьогодні реалізуються не в повному обсязі методи фінансового регулювання та їх склад не враховує поточний стан розвитку фінансової системи держави та особливості структурного складу корпоративного сектору і його поточний фінансово-економічний стан. Крім того, запровадження державно-приватного партнерства слугує дієвим методом фінансового регулювання у широкому сенсі при реалізації економічної політики держави у корпоративному секторі економіки, що дозволяє скоротити та зменшити вартість інноваційних і інвестиційних циклів розвитку корпоративних систем та, з іншого боку, слугувати суттєвим важелем забезпечення соціальної, екологічної та енергетичної безпеки держави.

Подальші дослідження у цьому напрямку пов'язані з формуванням цільових методів державного фінансового регулювання корпоративного сектору економіки з урахуванням етапів його розвитку та у зв'язку з особливостями побудови та функціонування фінансової системи в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артус М. М. Засади формування фінансової парадигми в сучасних умовах розвитку ринкової економіки України // Фінанси України. – 2006. – №5. – С. 63–70.
2. Государственное регулирование национальной экономики в современной России: монография / Р. А. Кучуков. – М.: Экономика, 2012. – 416 с.
3. Государственное регулирование национальной экономики: монография / В. В. Мельников. – М.: Омега-Л, 2011. – 336 с.
4. К. Кристенсен, М. Рейнор. Решение проблемы инноваций в бизнесе. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2004, – 290 с.
5. Кушлина В. И. Экономическая трансформация: Цели, направления, динамика / В. И. Кушлина. – М.: Изд-во РАГС, 2001. – 249 с.
6. Мельник Л. Г. Экономика развития: Монография. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2006. – 662 с.
7. Механизмы управления эколого-экономическими системами / Под ред. академика С. Н. Васильева. – М.: Издательство физико-математической литературы, 2008. – 244 с.
8. Основы государственного регулирования финансового рынка: монография / А. Рот, А. Захаров, Я. Миркин, Р. Бернгард, П. Баренбойм, Б. Борн. – М.: Юстицинформ, 2002. – 512 с.
9. Перегудов С. П. Корпорации, общество, государство: Эволюция отношений. – М.: Наука, 2003. – 352 с.
10. Регулирование финансовых рынков: монография / О. В. Саввина. – М.: Дашков и Ко, 2008. – 204 с.
11. Теорія та історія державного управління : навч. посіб. / Г. С. Одінцова, В. Б. Дзюндзюк, В. Б. Мельтюхова, Н. М. Миронова, В. В. Нікітін ; за заг. ред. : Г. С. Одінцової, О. Ю. Амосова. – К.: Професіонал, 2008. – 285 с.

REFERENCES

- Artus, M. M. "Zasady formuvannia finansovoi paradyhmy v suchasnykh umovakh rozvytku rynkovoi ekonomiky Ukrainy" [Principles of formation of financial paradigm in current conditions of the market economy in Ukraine]. *Finansy Ukrainy*, no. 5 (2006): 63-70.
- Kuchukov, R. A. *Gosudarstvennoe regulirovanie natsionalnoy ekonomiki v sovremennoy Rossii* [State regulation of the national economy in modern Russia]. Moscow: Ekonomika, 2012.
- Kristensen, K., and Reynor, M. *Reshenie problemy innovatsiy v biznese* [Solving the problem of innovation in business]. Moscow: Alpina Biznes Buks, 2004.
- Kushlina, V. I. *Ekonomicheskaya transformatsiya: Tseli, napravleniya, dinamika* [Economic Transformation: The objectives, directions and dynamics]. Moscow: RAGS, 2001.
- Melnikov, V. V. *Gosudarstvennoe regulirovanie natsionalnoy ekonomiki* [State regulation of the national economy]. Moscow: Omega-L, 2011.
- Melnik, L. G. *Ekonomika razvitiia* [Development Economics]. Sumy: Universitetskaia kniga, 2006.
- Mekhanizmy upravleniia ekologo-ekonomicheskimi sistemami [Control mechanisms of ecological and economic systems]. Moscow: Izdatelstvo fiziko-matematicheskoy literatury, 2008.
- Odintsova, H. S., Dziundziuk, V. B., and Meltiukhova, V. B. *Teoriia ta istoriia derzhavnoho upravlinnia* [Theory and history of public administration]. Kyiv: Profesional, 2008.
- Peregudov, S. P. *Korporatsii, obshchestvo, gosudarstvo: Evoliutsiia otnosheniy* [Corporation, society, state: Evolution of relations]. Moscow: Nauka, 2003.
- Rot, A., Zakharov, A., and Mirkin, Ya. *Osnovy gosudarstvennogo regulirovaniia finansovogo rynka* [Basis for state regulation of the financial market]. Moscow: Yustitsinform, 2002.
- Savvina, O. V. *Regulirovanie finansovykh rynkov* [Regulation of financial markets]. Moscow: Dashkov i Ko, 2008.